

LITERATURA POPULARĂ – PARTE IMPORTANTĂ A LITERATURII ROMÂNE

Literatura populară – Literatura cultă

Literatura populară cuprinde opere literare care au caracter:

- **oral** reprezintă trăsătura specifică fundamentală a literaturii populare și constă în faptul ca aceasta este creată, păstrată prin viu grai, de la o generație la alta, de către rapsozi.
- **tradițional** are în vedere existența, în cadrul literaturii folclorice, a unui sistem prestabilit de mijloace de expresie artistică, într-o diversitate nesfârșită de variante, tipuri de variante sau de opere folclorice noi.
- **colectiv** reprezintă particularitatea operei literare folclorice de a fi produsul artistic al unei conștiințe colective. Numai colectivitatea asigură drept de circulație în mai multe arii geografice unui produs folcloric creat de un individ anonim.
- **anonim** este direct determinat de oralitatea folclorului. Opera literară folclorică nu este marcată de identitatea vreunui autor individual, însă poartă pecetea talentelor umane care au participat la desăvârșirea ei.
- **sincretic** reprezintă contribuția mai multor modalități artistice (sau a mai multor arte) la realizarea unor opere folclorice: de pildă, poezia (doina, balada) se cântă sau se scandează în ritmul jocului (ca strigăturile), colindele se cântă, dar se și reprezintă într-un spectacol în care îmbrăcămintea, obiectele și instrumentele tradiționale au semnificații precise, formulele de invocare sau tămăduitoare (descântece curative, vrăji, blesteme) presupun nu numai un text, ci și un ritual, o gestică, având valoare magică.

Spre deosebire de literatura populară, *literatura cultă* cuprinde:

- opere **scrise** – sunt tipărite și cunoscute prin lectură,
- opere **individuale** – sunt produse de o singură persoană,
- opere ale unui **autor cunoscut** (consacrat) – care semnează operele sale,
- opere care **nu presupun sincretism** – textele nefiind însoțite de muzică, dans..., deși sunt și câteva excepții.

Teme și motive în literatura populară:

- **comuniunea om-natură** cu motivele : transhumanța, testamentul, alegoria viață-moarte (balada-Miorița)
- **jertfa pentru creație** cu motivul zidului părăsit, al surprării zidurilor, al visului, al soției zidite, motivul lui Icar (balada Mănăstirea Argeșului)
- **tema iubirii** cu motivul adorației, mândrei (iubitei), blestemului (doinele)

- **binele și răul**, cu învingerea binelui asupra răului, în basmele și povestirile populare
- **dorul**, o simțire românească unică, un sentiment complex care exprimă iubire, durere, jale, speranță
- **jalea** este exprimată mai ales în cântecele populare și este un cuvânt (ca și dor) intraductibil
- **înstrăinarea**, cu motivul dezrădăcinării, cuvântul „acasă” este specific românilor, nu înseamnă casa personală, ci o stare de spiritualitate, de asemenea unică
- **revolta** este o atitudine spirituală regăsită mai ales în doine, cu motive diverse ca: haiducie (*haiduc* - om care, răzvrătindu-se împotriva asupririi, își părăsea casa și trăia în păduri, singur sau întovărășit de alții, jefuind și prădând pe bogați și ajutând pe săraci), nenoroc, cătănie (stagiul militar, armată)
- **ireversibilitatea** (care nu se poate întoarce) timpului este o temă filozofică a mitologiei românești ilustrată în doine, balade populare și care a fost preluată de cei mai mari poeți români în poezia cultă (M. Eminescu, L. Blaga)

Miturile populare

Miturile populare sunt acele povestiri cu subiect ce ilustrează un obicei, un eveniment creator petrecut în timpuri primordiale, la începutul lumii. Faptele au semnificații mitice, ceea ce a născut conceptele de *timp mitic* și *timp istoric*. Personajele sunt de asemenea mitice, cu puteri supranaturale și cu trăsături simbolice (Făt-Frumos, Ileana Cosânzeana, Muma Pădurii, Zmeul, Zburătorul). Miturile exprimă un model moral și comportamental peren (caracter stabil, durabil, care durează mult în timp), care ilustrează specificul spiritualității naționale românești.

Cele patru mituri esențiale din literatura populară au fost definite de criticul **George Călinescu**:

1. **Mitul jertfei pentru creație (mitul estetic)** este prezentat de balada populară „Mănăstirea Argeșului” și exprimă credința că nicio operă nemuritoare nu se poate realiza fără sacrificiu. Mitul mai este cunoscut și sub numele de „mitul meșterului Manole”.
2. **Mitul mioritic** sau mitul transumanței este ilustrat în creația populară de balada „Miorița” și exprimă atitudinea omului în fața morții, pe care individul și-o asumă ca pe un dat firesc, ca pe cealaltă latură a existenței, de aceea balada a fost realizată prin alegoria viață-moarte.
3. **Mitul erotic** sau **mitul puberal** este cunoscut și ca „mitul Zburătorului”, fiind ilustrat de povestea populară a Zburătorului, pe care Ion Heliade Rădulescu a versificat-o în poezia cu același nume, „*Zburătorul*”. Mitul ilustrează credința că, la vârsta pubertății, fetele tânjesc după sentimentul de iubire total necunoscut și care apare pe neașteptate, producându-le o puternică stare emoțională.
4. **Mitul etnogenezei** este reprezentat de balada populară „Traian și Dochia” și ilustrează etnogeneza poporului român (procesul de formare a poporului român: etno – popor, etnie, geneză – origine, formare, naștere).

Toate miturile, baladele, legendele, basmele populare sunt forme arhetipale (model, tip inițial după care se călăuzește cineva) care conțin un sâmbure de adevăr, îmbrăcat în haină fabuloasă (imaginară). Toate acestea constituie surse de inspirație (geneză) pentru opere

culte, create ulterior. De exemplu, din mitul morții și transumanței s-a inspirat Mihail Sadoveanu, în romanul „*Baltagul*”, din mitul zburătorului s-a inspirat Mihai Eminescu, în capodopera „*Luceafărul*”, din mitul jertfei s-a inspirat Lucian Blaga, în piesa „*Meșterul Manole*”.

Creația literară populară cuprinde:

- **poezia obiceiurilor:** obiceiuri de Crăciun și de Anul Nou (colinde, Plugușorul, Capra, Ursul), obiceiuri de primăvară (Vergelul, Junii, Sâmbra oilor), rituri de invocare a ploii (Paparudele, Caloianul), obiceiuri de seceriș (Cununa, Drăgaica).
- **poezia ceremonialurilor de trecere:** obiceiuri legate de momente importante din viața omului: nașterea, nunta, moartea (orațiile – urările - de nuntă, cântecul miresei, cântecul bradului, Zorile, cântecul mare de petrecut, bocetele)
- **poezia descântecelelor:** de deochi, de dragoste, de boală
- **creația lirică în versuri:** doina (de dor, de jale, de haiducie, de cătănie, de înstrăinare), cântecul propriu-zis (cântece despre cântec, despre relațiile de familie, de iubire, de dor, cu tema socială, de înstrăinare, de muncă) și strigătura (urătura, strigătura la jocul popular)
- **creația epică în versuri:** balada populară (fantastică, vitejească, pastorală, familială)
- **creația epică în proză:** basmul, legenda, snoava
- **creația aforistică și enigmatică** (care ascunde ceva, misterios, tainic): proverbe, zicători, ghicitori